

El sol de Sant Francesc enllumena la vall de Gallinera

Els llocs més desconeguts són de vegades els que amaguen les històries més màgiques i antigues. El 1609 la Vall de Gallinera, a la comarca de la Marina Alta, va quedar absolutament despoblada a conseqüència de l'expulsió dels moriscos decretada pel rei Felip III. Llavors l'església es va proposar el repte d'arribar als llocs que havien estat ocupats fins aleshores pels seguidors de la confessió musulmana. Una de les estratègies d'aquesta ocupació del territori que havia estat rebel a la religió cristiana va ser la fundació de monestirs. Així fou com un grup de frares de l'orde de sant Francesc va arribar a la vall de la Marina Alta gràcies al duc de Gandia. Havien de mantenir i difondre la fe entre els nouvinguts a la terra de la Gallinera, molts dels quals eren mallorquins. Ho farien des d'un indret de Benitaia, un dels vuit pobles que conformen la vall en l'actualitat (Benirrama, Benialí, Benissivà, Alpatró, la Carroja, Llombai, Benissili i Benitaia).

L'any 2005 l'egiptòleg de Gandia José Lull va començar les investigacions per esbrinar l'origen de la fundació del convent dels franciscans de Benitaia. La possibilitat que una alineació solar fóra clau en l'elecció del lloc va motivar el professor a fer-ne un estudi exhaustiu. L'inici del treball de Lull és aquesta cita trobada al llibre *Las relaciones geográficas, topogràficas e históricas del Reino de Valencia*, de Vicente Castanyeda: "Subiendo hacia lo empinado del monte, por parte de Mediodía, está situado Benitaya, lugar de veinte i quatro casas, sobre un alto terreno, mira hacia el Oriente i continuando en subir está un Convento de Religiosos y a lo más empinado y alto del Monte, ai un peñón elevadísimo que estando ahugerado por el medio descompasadamente pasa el Sol por dentro, día de San Francisco y da en el convento".

Al nord de la població de Benitaia es

El 4 d'octubre, dia de Sant Francesc d'Assís, es repetirà el fenomen de l'alineació solar a la penya Foradada. Al segle XVII uns franciscans van triar aquest lloc per construir-hi un convent en veure on assenyalava el raig de llum.

troba la penya Foradada, el nom de la qual es deu al gran forat que hi ha a 733 metres d'altitud, dalt de tot de la serralada que pren el mateix nom —per bé que també es coneguda per la serra

de Dalt. La gran bada tanca la comarca de la Marina Alta per ponent, en la fita amb el Comtat.

Esplera dels déus. "I de la serra de la Foradada, a la Vall de Gallinera: del misteri d'aquell gegantesc cercle que el vent va excavar a la muntanya, com si d'una esplera dels déus es tractara". Això diu sobre el gran forat l'escriptor Joan Borja al llibre *Llegendes del sud*. Efectivament, l'element diví va ser clau en la fundació del monestir franciscà al segle XVII; però més ho va ser el factor astronòmic. Les investigacions fetes pel professor José Lull han conclòs que hi ha dos dies l'any en els quals el sol s'alineja amb l'obertura de la Foradada, és a dir, el feix de llum entra directament a través de la cavitat. Un fenomen que no tindria més valor si no fóra perquè el raig que esclata des de la Foradada arriba just al lloc on hi havia el convent franciscà i ara és un calvari. Entre tots dos punts, la penya i l'antic convent, hi ha 1.550 metres de distància.

Hi ha aquesta alineació solar, segons l'estudi de l'egiptòleg, els dies 8 de març i 4 d'octubre. Precisament aquesta darrera data és la clau de la història. El dia 4 d'octubre és el dia de sant Francesc d'Assís, pare fundador de l'ordre dels franciscans. La comprovació que el fenomen es repeteix cada any i la importància de les orientacions astronòmiques en les construccions d'aquesta mena fan pensar que, sens dubte, el lloc va ser triat pels frares pel raig de sol provinent de l'alienació solar. Ço és, la llum tan especial del dia del seu pare els va assenyalar el punt exacte on havien d'aixecar el temple.

Divulgació. "Ah sí, al març va venir molta gent a veure-ho", comenta un cambrer de Barcelona que treballa a un bar de Benissivà i és casat a Benitaia (els dos pobles són separats a penes per uns cent metres). El fenomen de l'alineació solar del convent franciscà de la Vall de Gallinera és desconegut per a molts dels veïns i només se n'ha començat a parlar arran de les investigacions de Lull. De fet, el llibre de festes d'enguany és presidit per un article de l'egiptòleg en què explica les conclusions del seu treball.

Mitjançant l'estudi del gandià no solament s'ha pogut esbrinar l'origen de la construcció del convent, sinó que també s'ha sabut quan es repetirà

el fenomen en dates properes. Després de bona cosa de mesuraments, fets amb l'ajuda de col·laboradors i familiars, José Lull ha fixat, per exemple, que el dia 4 d'octubre vinent, és a dir, dijous de la setmana que ve, l'alineació solar serà a les 18.20 h. i només durarà un parell de minuts. Durant aquest temps el feix de llum esclatarà pel gran forat i brollarà directament sobre l'antic monestir. A més, les indicacions remarquen que la millor situació per a contemplar l'esdeveniment astronòmic és en aquest cas a 29 metres al sud del calvari. Per als interessats a acudir-hi es recomana que es posen ulleres de sol o qualsevol altra protecció, com si es tractara d'un eclipsi.

Restes. El convent de la Vall de Gallinera no fou dedicat a sant Francesc, sinó que era adscrit a sant Andreu. Arran d'un terratrèmol, el 1644 va quedar parcialment destruït. Després de les reformes corresponents va continuar essent ocupat pels franciscans fins a les desamortitzacions, moment en què va ser abandonat. Segons narra Bernat Capó a *Terra de cireres*, del convent de Benitaia "es conta que tenia una escola i que endemés a un senyal de la campana hi acudien els necessitats dels voltants del cenobi, proveïts de la corresponent casseroleta, a arreplegar la ració

de menjar que els deixebles del sant de la povertà oferien". Ara, allà on hi havia el monestir hi ha un calvari, tot i que en la toponímia roman la denominació de la zona com *el convent*. De la construcció que va tenir l'origen en l'alineació solar de la Foradada només queden algunes restes dels grans murs; parets situades ara a la vora d'un gran dipòsit d'aigua utilitzat per a regar fanecades de tarongers en una terra de secà.

Al marge dels murs, l'element que probablement roman des de la fundació del convent de sant Andreu de Benitaia és una font de la qual encara brolla aigua de forma regular. La pedra té llaurada una inscripció en la qual es pot llegir la data de 1741, per bé que els estudis de Lull asseguren que la font ja hi era en construir-se el monestir.

L'element hidràulic ara és un humit recer de silenci acaronat per la caiguda d'algun gra de raïm de parra, que en tot cas cau dolç. S'ho miren tot, excelsos i majestuosos, els xiprers, que formen un quadrat perfecte al si del calvari i que de segur que contenen a les soques les ànimes dels franciscans. Unes ànimes que cada 4 d'octubre s'enllumenen de nou pel sol de sant Francesc que entra per la Foradada.

Cèsar Palazuelos

